

деяку специфіку формування внутрішнього переконання суб'єктів доказування за наявності обставин, з якими кримінально-процесуальний закон пов'язує обов'язковість врахування процесуальної позиції сторін при прийнятті рішень слідчим, прокурором, слідчим суддею і судом.

Козак О. В.,
кандидат юридичних наук,
старший слідчий Центрально-Міського РВ
Макіївського МУ ГУМВС України
в Донецькій області

ОТРИМАННЯ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ЕКСПЕРТИЗИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗА КПК УКРАЇНИ 2012 РОКУ ТА 1960 РОКУ

Отримання зразків для експертизи регламентується ст. 245 Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. (далі – КПК 2012 р.). Згідно з ч. 1 цієї норми у разі необхідності отримання зразків для проведення експертизи вони відбираються стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею. У випадку, якщо проведення експертизи доручено судом, відібрання зразків для її проведення здійснюється судом або за його дорученням залученим спеціалістом.

Відповідно до ч. 1 ст. 199 Кримінально-процесуального кодексу України 1960 р. (далі – КПК 1960 р.), що нині є нечинним, слідчий у разі потреби мав право винести постанову про вилучення або відібрання зразків почерку та інших зразків, необхідних для експертного дослідження.

При порівнянні вказаних двох процесуальних норм спостерігаються незначні відмінності при аналізі *фактичних підстав* при отриманні зразків для експертизи. Як у КПК 2012 р., так і у КПК 1960 р., зразки отримуються для проведення експертизи у разі необхідності (відповідно - у разі потреби). Тож можна зробити висновок, що у вказаних КПК для позначення випадків, за яких можуть отримуватися зразки для експертизи, використовуються оцінні поняття з причини, що викласти вичерпний перелік підстав, за яких стороні кримінального провадження буде необхідно отримати зразки для експертизи, у практичній діяльності передбачити неможливо.

Щодо *юридичних підстав* для отримання зразків для експертизи існують суттєві відмінності. У ст. 199 КПК 1960 р. зазначалося, що для одержання зразків для експертного дослідження слідчому необхідно було винести постанову, а за результатами відібрання зразків складався протокол. Натомість у ч. 2 ст. 245 КПК 2012 р. зазначено, що порядок відібрання зразків з речей і документів встановлюється згідно з положеннями про тимчасовий доступ до речей і документів (ст.ст. 160-166 КПК 2012 р.), відповідно до яких сторони кримінального провадження мають право звернутися до слідчого судді під час

досудового розслідування із клопотанням про тимчасовий доступ до зразків з речей і документів.

Проте не зовсім зрозуміло, яким є порядок отримання зразків для експертизи від людини, що є результатом її опосередкованої діяльності (почерк, підпис тощо). Законодавець не дає чіткої відповіді на питання, чи необхідно звертатися з клопотанням до суду про тимчасовий доступ до речей і документів, коли особа добровільно надає відповідні зразки. Це є суттєвою прогалиною у КПК 2012 р., оскільки викликає багато сумнівів як у науковців, так і у практичних працівників при необхідності проведення таких дій у кримінальному провадженні. Також у зазначеній нормі ст. 245 КПК 2012 р., на відміну від КПК 1960 р., чітко не зазначено, який саме процесуальний документ повинен складатися при отриманні зразків для експертизи - протокол про отримання зразків для експертизи чи протокол про тимчасовий доступ до речей і документів з описом таких документів відповідно до визначеного для таких дій процесуального порядку.

На нашу думку, якщо особа добровільно надає будь-які зразки для експертизи, вона повинна написати власноручну заяву про те, що вона добровільно надає зразки для експертизи та просить їх долучити до матеріалів кримінального провадження. Саме такі дії жодною мірою не будуть затягувати кримінальне провадження.

Слід зазначити, що у ст. 245 КПК 2012 р. визначається розширене коло *суб'єктів, які мають право отримувати зразки для експертизи*, на відміну від КПК 1960 р., де вказується лише слідчий. Проте законодавець у чинному КПК 2012 р. чітко їх не визначає, а використовує загальне поняття – сторона кримінального провадження. Як і у цьому КПК, так і в КПК 1960 р., до проведення такої процесуальної дії можна залучати спеціаліста, який надає допомогу при отриманні зразків для експертизи. Така допомога сприяє більш якісному проведенню цієї процесуальної дії при розслідуванні кримінального правопорушення.

На відміну від КПК 1960 р., законодавець у ч. 3 ст. 245 КПК 2012 р. зазначив, що у разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, що розглядається в порядку, передбаченому ст.ст. 160-166 КПК 2012 р., має право дозволити слідчому, прокурору (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово. Проте досить проблемним і суперечливим залишається питання, пов'язане із визначенням *осіб, від яких можуть бути отриманні зразки для експертизи* не лише добровільно, а й примусово. Традиційно вважається, що слідчий може отримувати зразки від підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідка, включаючи зразки почерку, крові, слини, сперми, волосся, відбитків пальців рук, зліпків зубів, результатів діяльності (слідова доріжка) тощо. Однак це досить складне практичне питання повинно бути ґрунтовно досліджене науковцями з метою визначення, у яких саме випадках і щодо якої конкретно особи може бути застосовано заходи процесуального примусу задля одержання зразків для експертизи.

До істотного недоліку як КПК 2012 р., так і КПК 1960 р. відноситься те, що законодавець не надає поняття отримання зразків для експертизи. На нашу думку, це процесуальна дія, що відноситься до заходів процесуального примусу, змістом якої є одержання будь-яких предметів матеріального світу, що відображають певні властивості та надаються експертові для проведення досліджень і формування висновків.

Враховуючи викладене, існують всі підстави констатувати, що чинний КПК 2012 р. необхідно доопрацювати шляхом внесення до нього ряду змін і доповнень, які б у повному обсязі, чітко і однозначно регламентували таку процесуальну дію, як отримання зразків для експертизи.

*Лисюк А.С.
курсант 302 н.гр.*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА «НЕВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ»

На сучасному етапі розвитку української державності, на шляху до формування громадянського суспільства та розбудови правової держави актуальним залишається питання справжньої поваги до людини та її особистих прав і свобод, задекларованих у Конституції України. Конституційні принципи не завжди знаходять своє втілення в правому житті нашого суспільства, але вони встановлюють ціннісні орієнтири, які дозволяють використовувати “антропоцентричні виміри” до держави, її інституцій та права в цілому, визначаючи ступінь їхньої зрілості та розвиненості відповідно до загальноцивілізаційних поглядів на права людини.

Згідно з Конституцією людина, її честь і гідність визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ч.1 ст. 3); кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості (ст. 23); ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією; не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (ст. 32). Наведені положення визначають зміст загально правової засади невтручання у приватне (особисте та сімейне) життя. Конституційне регулювання права на невтручання в особисте та сімейне життя узгоджується із міжнародно-правовими актами у сфері захисту людини, знаходить свою подальшу деталізацію в чинному законодавстві України.

19 листопада 2012 року набрав законної сили новий Кримінальний процесуальний кодекс України (надалі КПК), який прийшов на зміну кодексу 1960 року і відповідає демократичним стандартам та міжнародним вимогам. Але не зважаючи на демократичність в ньому, так само, як і в кримінально-